

Provhanteringsanvisning till beställningsblankett Laboratoriemedicin NU-sjukvården

- Beställningsblanketten med tillhörande streckkodsetiketter används tillsammans.
- Patientidentitet, beställare, provtagningsdatum och provtagningsstid ifylls alltid.
- Markera beställda analyser med **tydliga kryss**.
- Till analyser inom samma grupp krävs endast ett **fullt** rör.
- Färgmarkeringen på gruppen anger proppfärg på röret.
- Placera streckkodsetiketten rakt och högst upp på röret enligt figuren.
- Tilläggsetiketter (AKUT eller BLODSMITTA) placeras högst upp på röret mitt emot streckkodsetiketten. Vid AKUT-beställning kryssa även i ruta AKUT på blanketten.

Bild
på
rör

Provtagning

- Före provtagning skall patientens identitet kontrolleras (SOSFS 1989:1) och provtagningsrören etiketteras.
- **Rekommenderad rörföljd vid venprovtagning:** Blododlingsflaskor, ljusblå propp, svart propp, rödsvart propp, rödgul propp, grön gul propp, lilasvart eller lila propp, gråvit propp, grönsvart propp.
- Fyll rören tills vakuumeffekten upphör (särskilt viktigt när rör med ljusblå eller svart propp används).
- Omedelbart efter att provtagningsröret fyllts skall det vändas 8 – 10 ggr. Förvara därefter rören stående.
- Prov och beställningsblankett måste följas åt vid transporten till laboratoriet.

I grupperna **Koagulation, Urin 1 och Urin 2** skall beställda analyser markeras med kryss även på streckkodsetiketten. Beställs akuta analyser i grupperna **Kem 1, Hematologi eller Koagulation** märks röret med resp. streckkodsetikett med röd ram (t ex KemAKUT). Övriga akuta prover märks med etikett AKUT (på beställningsblankettens framsida).

Kem 1

Provet bör centrifugeras inom 2 timmar med undantag för P-Homocystein som skall centrifugeras inom 1 timma. P-Bilirubin; Uppvisar dygnsvariation med lägst värden på em. Vid hyperbilirubinemi är variationen utan betydelse. P-LD; Efter centrifugering bör provet förvaras i rumstemperatur. fP-Triglycerider och fP-LDL-Kolesterol; Patienten skall vara fastande från kl 22 kvällen före provtagningen. P-Järn; Prov tas före kl 09.30. Järnmedicin bör vara utsatt 1 dygn före provtagning. P-Tyroxin, fritt och P-TSH; Vid kontroll av Levaxin-terapi tas prov tidigast 8 timmar efter senaste dos.

Kem 2

Hormonanalyserna (S-Aldosteron, S-DHEAS, S-Progesteron, S-Testosteron tot, och S-Östradiol) skall tas på morgonen mellan kl 08 – 10. Ange alltid provtagningsstid! Rören skall centrifugeras inom 2 timmar. S-Kortisol; Förutom ”morgonprov” kan prov även tas vid annan tidpunkt (kvällsvärde tas mellan kl 22 – 24). S-Prolaktin; Prov tas tidigast 1 – 2 timmar efter uppvaknandet.

Kem 3

S-ACTH; Prov sätts i isvattenbad. Centrifugeras inom 1 timma. Serum fryses därefter. fS-Gastrin; Fasta minst 12 timmar före provtagning. Centrifugeras inom 1 timma. Serum fryses inom 6 timmar och skickas fryst. fS-C-Peptid, fS-Insulin; Centrifugeras inom 1 timma. Serum hållbart 3 timmar i kyl. Fryses vid längre transport. S-PTH; Serum hållbart 3 dygn i kyl.

Koagulation

P-PK, kP-PK; Hållbart 24 timmar i rumstemperatur. Övriga koagulationsprover lämnas till laboratoriet omedelbart, i annat fall centrifugeras provet inom 1 timma på högsta varvtal i 15 min och 2/3 av plasman avpipetteras till nytt tomt rör utan tillsats. P-APTT; Plasma från heparinbeh. patient är hållbar 2 timmar i rumstemp. och 4 timmar från icke heparinbeh. patient (24 timmar i frys). P-Antitrombin; Plasma är hållbar 8 timmar i rumstemperatur och 48 timmar i kyl. P-Fibrinogen; Plasma är hållbar 6 timmar i rumstemperatur. P-D-dimer; Plasma är hållbar 2 timmar i rumstemperatur och 8 timmar i kyl.

Ca-jon

Röret måste fyllas helt. Proppen får ej tas av. Provet centrifugeras inom 1 timma och skall vara på laboratoriet inom 48 timmar.

Hematologi

I Blodstatus ingår B-Leukocyter, B-Erythrocyter, B-Hb, B-EVF, B-Trombocyter samt indexen MCV, MCH och MCHC. Om B-Celler-diff inte analyseras inom 6 timmar ska blodstryk (3 st) göras snarast möjligt och medskickas blodstatusröret.

Serologi

Dessa prover sparas i vissa fall mer än 2 månader och omfattas därmed av biobankslagen. Se beställningsblankettens framsida. Stickskada skrivs som upplysning i fältet Övrigt/frågeställning.

Läkemedel

Prov för terapikontroll tas före morgondos. Prov för påvisande av ev toxisk koncentration bör tas nära resorptionsmaximum, vanligen 1 – 2 timmar efter dosintag. S-Digoxin (Lanacrist); **Kraftig** fysisk aktivitet (t.ex. träningspass, spinning) ger ett falskt för lågt digoxinvärde. **VIKTIGT** att patienten informeras om föreskriften!

S-Gentamicin och S-Vancomycin; Prov tas under andra behandlingsdygnet omedelbart före nästa dos (beställ S-Gentamicin förp = förprov) och 1 timma efter dos (beställ S-Gentamicin efterp = efterprov).

S-Litium; Vid terapikontroll skall provet tas 12 timmar efter senaste dos.

B-Ciklosporin och B-Takrolimus; Ange alltid tidpunkt för senaste dos samt tid för provtagning.

Protein

Mätningar utförs på serum, dygnsmängd urin (10 mL åtgår) och cerebrospinalvätska (csv) 3 mL. Då proteinanalys beställs på cerebrospinalvätska skall **alltid** ett blodprov (rödgul propp) tas samtidigt. Vid samling av dygnsmängd urin se anvisningar i grupp Urin 1.

För att adekvat bedömning skall kunna göras krävs att **frågeställning och anamnes** anges i fältet "Övrigt" på framsidan samt att uppgifter i ruta **terapi** och **aktuella analysvar** lämnas.

Beställningar görs antingen i fältet *Selektiva beställningar* eller i fältet *Beställning med specifik frågeställning*.

Selektiva beställningar

Vid selektiv beställning utan frågeställning lämnas endast kvantitativt svar (inget utlåtande från laboratorieläkare).

Beställning med specifik frågeställning lämnas svar enligt följande:

Inflammatorisk aktivitet;	Kvantifiering av albumin, antitrypsin, orosomukoid, haptoglobin samt utlåtande.
Immunglobuliner;	Kvantifiering av IgG, IgA och IgM samt utlåtande.
M-komponent;	Kvantifiering av immunglobuliner samt utlåtande. Ev. M-komponent typbestäms.
Hemolys;	Kvantifiering av haptoglobin samt utlåtande.
Antitrypsinbrist;	Kvantifiering av antitrypsin samt utlåtande.
S-C3, C4;	Kvantifiering av komplementfaktor C3 och C4 samt utlåtande.
Proteinuri utredning;	Albuminutsöndring / liter, per 24 timmar och i µg/min beräknas samt bedömning görs.
Bence-Jones proteinuri;	Fria lätta kedjor typbestäms och kvantifieras, samt svar på albuminutsöndring, se ovan.
Csv-Fraktionerade proteiner/	Albumin och IgG kvantifieras, albuminkvot och IgG-index beräknas. Bedömning av
Isoelektrisk fokusering;	ev. förekomst av oligoklonala band i csv och serum. OBS! Tag alltid ett serumrör (röd/gul propp) samtidigt.

Allergi

I **Screen Atopi** ingår; inomhusallergenen: Katt, Hund, Kanin, Häst och Derm. pteronyssinus

utomhusallergenen: Cladosporium, Timotej, Alternaria, Björk och Gråbo

I **Paneltesterna** ingår följande allergen:

Ört	Gråbo, Svartkämpar, Svinmålla och Sodaört	Mögel	Alternaria, Cladosporium, Candida, Aspergillus och Pencillum
Träd	Lönn, Björk, Ek, Alm och Valnöt	Födoämnen	Äggvita, Mjolk, Vete, Jordnöt, Sojaböna och Torsk
Gräs	Hundäxing, Ängssvingel, Eng. rajgräs, Timotej och Ängsgröe	Djur	Katt, Häst, Ko, och Hund (mjäll)

Urin 1

U-Alb-uts; För bestämning av U-Albumin-utsöndring kan urin samlas som natturin alternativt som dygnsmängd.

Natturin innebär att **all urin** som bildas under natten och den första morgonurinen samlas. Urinsamling - se nedan.

U-Kortisol-uts, U-Aldosteron-uts; Dygnsmängd urin samlas.

Urinsamling: Samlingen påbörjas vid en viss tidpunkt genom att urinblåsan töms. Denna urin kasseras. Glöm inte att notera tiden. Vid provtagningsperiodens slut töms blåsan. Denna portion skall ingå i mängden. Notera tiden. Om dygnsmängd samlas är det viktigt att blåsan töms exakt efter 24 timmar från start.

Provhantering: All urinen sparas under samlingstiden i graderad brun plastflaska (2,5 L) utan tillsats. Förvara flaskan kallt under samlingstiden. Urinvolyten mäts, blandas och överförs till ett 10 mL plaströr. Volym samt tid för start och avslut av urinsamlingen anges på blanketten.

Urin 2

U-Testremsa; Prov tas som stickprov. För U-Nitrit bör urinen stått i blåsan 4 timmar. Lämnas till laboratoriet inom 4 timmar.

U-Sediment; 10 mL nykastad urin i plaströr med skruvlock. Provet lämnas **inom 2 timmar** till laboratoriet.

U-Alb/krea index; Prov kan tas antingen som morgonprov (=morgon) eller som stickprov (=stickpr) under förmiddagen. Sätt kryss i aktuell ruta.

Feces 1

F-Hb, immunologisk; Inga dietföreskrifter! Prov tas enligt anvisningar i speciell provtagningsflaska. Hållbart 7 dagar i rumstemperatur eller kyl.

F-Hb, peroxid; Patienten informeras om gällande dietföreskrifter inför och under provtagningsperioden! Prov tas enligt anvisningar på speciella testkort. Analyseras inom 2 veckor. Analysen bör inte utföras förrän 48 timmar efter provtagningen. OBS! Om flera prov tas på samma patient måste alla kuverten vara märkta med streckkodsetikett.

Feces 2

F-Maskägga/Amöba; Speciellt provtagningsrör innehållande SAF-lösning tillhandahålls av laboratoriet. Hasselnötsstor fecesbit tas. Vid frågeställning springmask, kontakta laboratoriet.

Csv Minst 2 mL prov tas i 10 mL plaströr av polypropylene med skruvlock. Om flera rör tas märks rören med patientens namn och pers.nummer samt rörets nummer i provtagningsordningen. Lämnas **omedelbart** till laboratoriet. **OBS! Glöm inte** provtagningstid och anamnes. Vid best. av Csv-Glukos skall P-Glukos beställas alt. analyseras på avd. samtidigt.